

Ο Michael Ventris και η Ελληνική Γλώσσα

Το 1936 ο Sir Arthur Evans, ο Άγγλος αρχαιολόγος που από το 1901 πραγματοποιούσε αρχαιολογικές ανασκαφές φέρνοντας στο φως το παλάτι της Κνωσού στην Κρήτη, πραγματοποίησε μια ανοιχτή διάλεξη στο Λονδίνο. Η ομιλία του είχε σκοπό να μυήσει το ευρύ κοινό στις ανασκαφές και τα αποτελέσματά τους. Την διάλεξη παρακολούθησε και ένας δεκαεττάχρονος μαθητής γυμνασίου με τη μητέρα του. Στο άκουσμα του «μεγάλου» Evans ότι οι πινακίδες με τα σύμβολα τις οποίες είχε ανακαλύψει στην Κρήτη δεν είχαν ακόμη αποκρυπτογραφηθεί του σφηνώθηκε η ιδέα πως αυτός θα μπορούσε να πραγματοποιήσει το ακατόρθωτο, να λύσει το μεγάλο γρίφο.

Στην πραγματικότητα ο Michael Ventris ήταν ένας ευφυέστατος μαθητής με μεγάλη κλίση στην εκμάθηση γλωσσών. Μπορούσε να μιλά με ευχέρεια αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ελβετικά γερμανικά, πολωνικά και να διαβάζει αρχαία ελληνικά και λατινικά. Μετά τη διάλεξη άρχισε συστηματικά να ασχολείται με τις γραφές τις προϊστορικής-μυκηναϊκής Ελλάδας, γραφές που μέχρι τότε οι αρχαιολόγοι θεωρούσαν μη ελληνικές.

Στα δεκαοχτώ του χρόνια(!) δημοσίευσε στο περιοδικό American Journal Of Archaeology το πρώτο κείμενό του. Σε αυτό ανέφερε ότι η γλώσσα των πινακίδων οι οποίες είχαν ανακαλυφθεί από τον Evans στην Κνωσό και από τον Blegen στην Πύλο ήταν ελληνική και όχι κάποια άγνωστη προελληνική γλώσσα η οποία είχε εξαφανιστεί μετά την έλευση των Ελλήνων(1). Φυσικά ο παραπάνω ισχυρισμός έπρεπε να αποδειχτεί στην πράξη.

Πριν όμως παρακολουθήσουμε την πορεία του Michael Ventris ας επιστρέψουμε 4.000 χιλιάδες χρόνια πίσω για να παρακολουθήσουμε την γραπτή πορεία της ελληνικής γλώσσας. Οι Μυκηναίοι(1600-1200 π.Χ) ή-

στο γνωστό «Δίσκο της Φαιστού».

Από τα αρχαιολογικά δεδομένα γίνεται εμφανές ότι η πρωτογενής ιερογλυφική γραφή αντικαταστάθηκε αργότερα από δύο απλοποιημένα συστήματα γραφής την Γραμμική Α' και κατόπιν Β'. Η ιερογλυφική γραφή χρησιμοποιούσε σχηματοποιημένα σχέδια του κάθε αντικειμένου για να το αναπαραστήσει, ενώ οι γραμμικές γραφές χρησιμοποιούσαν το φθολογικό σύστημα, ήταν συλλαβικές γραφές. Με την πάροδο των χρόνων οι γραμμικές γραφές εξελίχθηκαν και μεταμορφώθηκαν στις γνωστές μας αλφαβητικές.

Σύμφωνα με τους γλωσσολόγους το σύστημα των προϊστορικών γραφών του αιγιακού χώρου μπορεί να σχηματιστεί χρονολογικά ως εξής(2). 1900-1625 π.Χ: Ιερογλυφική γραφή 1850-1450 π.Χ: Γραμμική Α' γραφή 1450-1200 π.Χ: Γραμμική Β' γραφή Την παραπάνω, εύκολη για μας σήμερα ταξινόμηση, ήρθε το μυαλό του Ventris να την πραγματοποιήσει αφού όπως έλεγε και ο συνεργάτης του John Chadwick: «Είχε τη δύναμη να διακρίνει την τάξη μέσα στο φαινομενικό χάος, το χάρισμα δηλ. που χαρακτηρίζει το έργο όλων των μεγάλων ανδρών»(3).

Το 1940, ο δεκαοχτάχρονος Ventris εισήχθη στην Αρχιτεκτονική σχολή του Λονδίνου και σύμφωνα με τα όνειρα της οικογένειάς του προετοιμαζόταν να γίνει ένας επιτυχημένος αρχιτέκτονας. Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος μόλις έχει αρχίσει και η Βρετανία χρειαζόταν κάθε ικανό άντρα και γυναίκα όχι μόνο στα πεδία των μαχών αλλά και για να το «σπάσιμο» των μυστικών κωδικών των αντιπάλων. Ο νεαρός Michael εργάστηκε σε μια τέτοια υπηρεσία πράγμα που οξύνει την ικανότητά του στη διερεύνηση της λειτουργίας διαφόρων κωδικών συστημάτων.

Με το θέμα της αποκρυπτογράφησης συνέχισε να ασχολείται ερασιτεχνικά, η δε ενασχόλησή του αυτή εντάθηκε μετά και την επαγγελματική του αποκατάσταση ως αρχιτέκτονα. Ταυτόχρονα με τον Ventris στην άλλη άκρη του Ατλαντικού η αρχαιολόγος Alice Kober, η οποία ασχολούνταν και αυτή με το θέμα, παρατήρησε ότι

πολλές λέξεις είχαν διαφορετικές καταλήξεις, πράγμα που έδειχνε ότι οι λέξεις ήταν κλιτές, ιδέα που ενίσχυε την άποψη του Άγγλου ότι η γλώσσα ήταν ελληνική.

Ο Ventris ανακάλυψε ότι η Γραμμική Β' ήταν μια «συλλαβογραφική γραφή». Δηλαδή κάθε σημείο (γράμμα) δήλωνε συλλαβή και όχι μεμονωμένο φθόγγο. Αν λάβει κανείς υπ' όψιν ότι ο αριθμός των συλλαβών σε μια γλώσσα είναι τεράστιος τότε αμέσως γίνεται κατανοητό ότι μια τέτοια γλώσσα - για λόγους οικονομίας - χρησιμοποιεί έναν μικρό μόνο αριθμό συλλαβογραμμάτων για να δηλώσει όλες τις συλλαβές. Ο Ventris με τη βοήθεια του κλασικού φιλολόγου John Chadwick ερμήνευσε με σιγουριά 65 από τα 88 τότε γνωστά σύμβολα της Γραμμικής Β'.

Την ανακάλυψή τους τη δημοσίευσαν σε ένα ιστορικό άρθρο στο περιοδικό Journal of Hellenic Studies το 1952 (4). Στο άρθρο διατύπωναν τους βασικούς κανόνες ορθογραφίας της πρώτης ελληνικής γραφής. Με αυτό τον τρόπο η γραπτή ελληνική γλώσσα ξεκινούσε από το 1500 π.Χ, δηλαδή έγινε κατά 700 χρόνια παλαιότερη.

Η αποκρυπτογράφηση θεωρήθηκε ένα από τα μεγαλύτερα επιστημονικά επιτεύγματα του 20ου αιώνα. Η ζωή όμως δεν στάθηκε γενναϊόδωρη απέναντι στο αποκρυπτογράφο. Ο τριανταεττάχρονος Michael Ventris έχασε πρόωρα τη ζωή του σε τροχαίο το 1956.

Η ιερογλυφική γλώσσα του «Δίσκου της Φαιστού» καθώς η Γραμμική Α' παραμένουν ακόμη αναποκρυπτογράφητες. Τα κείμενα της Γραμμικής Α' και Β' ήταν γραμμένα πάνω σε πλάκες αργίλου οι οποίες ψήθηκαν τυχαία εξαιτίας των πυρκαγιών που κατέστρεψαν ολοσχερώς τα μυκηναϊκά διοικητικά κέντρα και έτσι διατηρήθηκαν. Η μεγαλύτερη ποσότητα από πινακίδες Γραμμικής Β' βρέθηκε στον ανάκτορο της Πύλου, συνολικά 1.115 πινακίδες.

Φυσικά πολύ θα θέλαμε να διαβάσουμε στα κείμενα των πινακίδων για τις «περιπέτειες» των Μυκηναίων Ελλήνων, οι οποίες ταυτίζονται για εμάς με τα ομηρικά έπη. Όμως οι πινακίδες είναι λιτά κείμενα με λίστες προσωπικού, αριθμούς ζώων, αγροτι-

κής παραγωγής, προσφορές θυσιών, μετάλλων και στρατιωτικού εξοπλισμού. Παρόλα αυτά, μέσα από τα λακωνικά αυτά κείμενα αλλά και από την αρχαιολογική σκαπάνη οι επιστήμονες κατόρθωσαν να ανασυνθέσουν την μυκηναϊκή κοινωνία και να δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα της Ελλάδας της εποχής του χαλκού.

Γεώργιος Μητρόπουλος, αποσπασμένος εκπαιδευτικός στο Γραφείο Εκπαίδευσης Sydney

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. M. G. F. Ventris. *Introducing the Minoan Language*. American Journal of Archaeology, Vol. 44, No. 4 (Oct. - Dec., 1940), pp. 494-520.

2. S. Davis. *New Light on Linear A*. Greece & Rome, Second Series, Vol. 6, No. 1, (Mar., 1959), pp. 20-30.

3. Γ. Μπαμπινιώτης. *Ο αρχιτέκτονας που αποκρυπτογράφησε τη γραμμική γραφή Β'*. Το Βήμα 23/06/2002.

4. Michael Ventris and John Chadwick. *Evidence for Greek Dialect in the Mycenaean Archives*. The Journal of Hellenic Studies, Vol. 73 (1953), pp. 84-103.

ΑΝΩ: Σύμβολα της Γραμμικής Β' με την ονομασία που τους έδωσε ο Ventris. ΚΑΤΩ: Ο Michael Ventris έχοντας στο χέρι του μια πινακίδα της Γραμμικής Β'

Ο Sir Arthur Evans παριστάνοντας έναν Κεφτιού(Μινωίτη) όπως παρουσιάζεται στις αιγυπτιακές τοιχογραφίες

ταν οι πρώτοι Έλληνες οι οποίοι χρησιμοποίησαν γραπτή γλώσσα για την καλύτερη οικονομική, διοικητική και θρησκευτική λειτουργία των βασιλείων τους. Η γραπτή γλώσσα των Μυκηναίων ονομάστηκε από τον Evans Γραμμική Β' για να αντιδιασταλεί με την Γραμμική Α' η οποία χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά στο νησί της Κρήτης. Στην πραγματικότητα, πριν από τις δύο γραμμικές γραφές υπήρχε και μια ιερογλυφική γραφή η οποία αντιπροσωπεύεται καλύτερα

